

Klasik Divan Metinler Dizisi II

YÛNUS EMRE OKUMALARI

I-II-III-IV

ORHAN KEMÂL TAVUKÇUOĞLU

HAZIRLAYANLAR
FATMA TÜRK - İLKNUR CEVHER

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2023, DÛN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 351

Edebiyat: 175

Klasik Divan Metinler Dizisi: 2

ISBN 978-625-6769-61-8

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2023

Yazar: Orhan Kemâl Tavukçuoğlu

Hazırlayanlar: Fatma Türk, İlknur Cevher

Editör: Esra Aka

Tashih: Gizem Sergerdanoğlu

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Repro Bir Matbaacılık

(Sertifika No: 47381)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Prof. Dr. Orhan Kemâl Tavukçuoğlu

Klasik Divan Metinler Dizisi II: Yûnus Emre Okumaları I-II-III-IV

Haz: Fatma Türk, İlknur Cevher, Editör: Esra Aka

İstanbul: DBY Yayınları, 2023.

126 s.; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları; No. 351) ____

ISBN 978-625-6769-61-8

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Divan 4- Yûnus Emre

İçindekiler

Sunuş 7

Ön Söz 11

YÛNUS EMRE OKUMALARI I

Yûnus Emre'nin Yaşadığı Çağ ve Hayatına Dair

Yeni Değerlendirmeler..... 15

Doğum ve Ölüm Tarihi..... 18

Memleketi 19

Adı 23

Ümmîliği 24

Ailesi..... 27

Çevresi, Beşerî Kaynakları ve Tarikatı..... 29

Yolculukları..... 37

Yûnus Emre Şiirlerinde İbn Teymiyye Eleştirisi..... 39

Soru-Cevap 43

DÛN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

YÛNUS EMRE OKUMALARI II

Yûnus Şiirlerinin

Bazı Ayırt Edici Özellikleri ve Örnek Metinler.....	49
Şair için Beytin Sınır(lılık)ları ve İmkân(sızlık)ları	50
Yûnus Emre Şiirinin Bazı Özellikleri	59
Şiir Şerhi.....	67
Soru-Cevap.....	71

YÛNUS EMRE OKUMALARI III

Örnek Metinlerle Yûnus Şiirleri	77
Soru-Cevap.....	87

YÛNUS EMRE OKUMALARI IV

Örnek Metinlerle Yûnus Şiirleri	93
Soru-Cevap.....	118
Sonuç	119
Kaynaklar	123

Sunuş

Yûnus Emre, Anadolu coğrafyasının manevi mimarlarından. O, kâh bir şair kâh bir hoca kâh halkı uyandıran bir kahraman kâh bir derviş kâh bir âşıktır. O; her arif gibi yalnızca yaşadığı devirde vuku bulan siyasi karmaşanın içinde çaresiz kalan halka değil, 21. yüzyılın zihinleri tarumar olmuş insanına da ışık tutmaktadır. Şiirlerinde Hak aşkını, yaratılış sırrını, sosyal ve ahlakî konuları dile getiren Yûnus'u anlamaya yaşadığı çağda olduğu kadar günümüzde de ihtiyaç vardır. O; insanları “*ayrıksu bakışı ko*”maya, “*Sevelim sevillelim.*” diyerek aşkın hakikatine ve “*İlm okumak manisi kişi Hakk'ı bilmektir.*” diyerek “*Men arefe*” sırrını anlamaya davet ediyordu. Yûnus'un davetine icabet ve yolumuza tuttuğu ışıktan bugün de faydalanabilmek; Yûnus'u bilmeye, anlamaya, nihayetinde Yûnus olmaya gayret için onu yakından tanımaya dayalıdır.

Bu kitap; Klasik Divan Edebiyat Topluluğunun düzenlediği, Prof. Dr. Orhan Kemâl Tavukçuoğlu tarafından gerçekleştirilen *Yûnus Emre Okumaları* derslerinin deşifre edilmesiyle oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı, Yûnus Emre hakkında sorulan sorulara cevap verebilecek ve örnek şiirlerinden hareketle onu anlamayı sağlayacak bir eser ortaya koymaktır. Toplamda dört çevrim içi dersin deşifresinden oluşan çalışmanın 17 Eylül 2022 tarihinde gerçekleştirilen ilk dersinde;

Yûnus Emre'nin şiirlerinden hareketle yaşadığı çağ ve hayatına dair yeni değerlendirmeler ortaya konulmuştur. Derste Yûnus Emre'nin doğum ve ölüm tarihinden başlanarak memleketi, adı, ümmîliği, ailesi; *Yûnus Emre* olmasında etkili olan Hoca Ahmed Yesevî, İbnü'l-Arabî, Hallâc-ı Mansûr gibi beşerî kaynakları ve yolculukları hakkında geniş bir bilgi verilmiştir. Yûnus Emre'nin yolculukları sırasında bulunduğu düşünülen güzergâh haritada üzerinde gösterilmiş, günümüzde Yûnus Emre'ye ait olduğu iddia edilen mezar ve makamların neden ona ait olabileceği ya da olamayacağı hakkında bilgiler verilmiştir.

Yûnus'un hayatına ve şiirlerine dair bugüne kadar çeşitli çalışmalar yapılmıştır fakat çoğu çalışma hem Yûnus şiirlerini tespit etme hem de Yûnus'un anlatmak istediklerini idrak etme noktasında eksik kalmıştır. Çalışmalar çoğunlukla Yûnus'un yaşadığı sosyal çevreyi ve dönemindeki siyasi olaylara bağlı olarak şekillenen yaşamını dikkate almadan yapılmıştır. Yûnus'un şiirlerini tespit etme noktasında neye göre hareket edildiği ise belirsizdir. Prof. Dr. Orhan Kemâl Tavukçuoğlu ile yapılan 15 Ekim 2022 tarihli ikinci derste Yûnus Emre şiirini tespit edebilmek için Tavukçuoğlu tarafından tespit edilmiş bazı ayırt edici özellikler üzerinde durulmuş ve *Yûnus Dîvânî*'nden örneklerle bu söylenenler desteklenmiştir. Yûnus'un bir şiiri ele alınarak dili, söyleyişi ve anlam dünyası üzerine bilgiler verilmiştir.

Üçüncü ve dördüncü derslerde, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu derslerde Yûnus Emre'nin *Dîvân*'ının farklı nüshalarından alınan metinler; önce görüntüsü üzerinden mukayese edilmiş, daha sonra bu metinlerin şerhi yapılarak Yûnus'un şiir dünyası anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Her dersin sonunda katılımcıların sorduğu sorulara kitapta da yer verilmesi, okuyucunun zihninde oluşabilecek temel sorulara da cevap vermektedir.

Büyük bir emeğin neticesi olan bu çalışmanın vücuda gelmesinde *Yûnus Emre Okumaları* derslerimizi gerçekleştiren ve saatler süren derslerin ardından katılımcıların sorularını sabırla cevaplayan kıymetli hocamız Prof. Dr. Orhan Kemâl Tavukçuoğlu'na sonsuz

teşekkür ederiz. İlk günden beri topluluğumuzu yalnız bırakmayan, sohbetlerimize konuk olma nezaketi göstererek bizlere destek olan ve bu yolda üzerimizde emeği olan bütün hocalarımıza teşekkürü borç biliriz. Dört dersten oluşan *Yûnus Emre Okumaları* derslerinin gerçekleşmesinde büyük emeği olan Klasik Divan Topluluğunun kurucu üyeleri başta olmak üzere gönüllülük esasıyla bir araya gelen her bir arkadaşımıza teşekkür ederiz. Bu eserin basımını üstlenen ve süreç boyunca titizlikle çalışan İrfan Güngörür şahsında tüm DBY Yayınları çalışanlarına şükranlarımızla...

Fatma TÜRK
İlknur CEVHER
2023

Ön Söz

Anadolu’da gelişen yazılı Türk Edebiyatı’nın öncülerinden olan Yûnus Emre, yaşadığı çağda Moğolların baskısıyla Horasan’dan gelen ilim ve tefekkür adamlarının, bu cümleden Mevlânâ’nın temsil ettiği kuvvetli klasik edebiyat mektebine rağmen, neredeyse gündelik bir dille ve yerli unsurlarla yeni bir şiir dili kurmuştur. Büyük ölçüde klasik şiirin âhenk ve şekil hususiyetlerini barındıran bu yerli mektep, iç kafiyeler ve duraklarla ortadan bölünebilecek tarzda düzenlenmiş mısralar sayesinde geleneksel Türk nazım birimi olan dörtlükten de izler taşımaktadır.

Kendisini besleyen verimleri, âdeta bir değirmen gibi öğütüp dönüştüren Yûnus, olabildiğince sade bir üslupla gündelik hayattan getirdiği örnekler ve daha önce ortaya konmuş eserlerden ihsasları dillendirdiği manzumelerle, tasavvuf düşüncesinin en girift meselelerini bile hemen herkese anlatabilecek metinler inşa etmiştir. Ancak bu zenginliğine rağmen onun tasavvuf ortamları dışında bihakkın tanındığı ve takdir edildiği söylenemez. Yûnus şiiri, halk nezdinde geniş yankılar uyandırmasına rağmen XIV. yüzyıldan itibaren çizgileri gittikçe keskinleşen Horasan Mektebi’nin de etkisiyle sonraki dönemlerde pek itibar görmemiş hatta kötü manzumeler “Yûnus şiiri gibi” diye nitelendirilmiştir.

Yûnus manzumelerine karşı bu ilgisizlikten, Âşık Çelebi istisna tutulursa, şuarâ tezkireleri de nasibini almış, Tanzimat'la birlikte bambaşka bir mecraya giren edebî zevkimiz ancak yeni kurulan Cumhuriyet'in kimlik inşası sürecinde Yûnus'u hatırlayabilmiştir. Başta Fuat Köprülü olmak üzere birçok araştırmacı yüzyılı aşkın bir süredir onun hayatı ve eserleri üzerine kafa yormuş buna bağlı olarak batıdaki benzerlerinin yanında mütevazı olmakla birlikte hatırı sayılır bir Yûnus Emre literatürü oluşmuştur. Ancak bu büyük mütefekkir şair üzerindeki sis perdesi hâlâ tam anlamıyla kaldırılabilmiş değildir. Bir belge ortaya çıkmadığı sürece ona dair yeni bir şeyler söyleyebilme imkânı da görünmemektedir. Bununla birlikte araştırmacıların, onun şiirlerinin satır aralarındaki bazı ifadelerden yola çıkarak birtakım yorumlar yapma imkânı hâlâ vardır.

Hareket noktası bu düşünce olan elinizdeki çalışma, salgın dönemlerinden başlayarak bir alışkanlık hâline gelen çevrim içi derslerin bir ürünüdür. Sohbet üslubunda oluşturulmuş metinlerin kitaba dönüştürülmesi sürecinde, ortaya konulan düşünceleri destekleyici bazı yeni bilgi ve kaynaklar metne eklenmiştir. Bununla birlikte mutlaka gözden kaçan hususlar da vardır. Kitabın içerisinde “Şiir Şerhi” gibi başlıklar bulunmasına rağmen tam anlamıyla bir şerh çalışması olduğunu söylemek fazlaca iddialı bir yaklaşım olacaktır. Ancak Yûnus Emre şiirlerine yönelik getirilen birtakım farklı yorumlar, bu satırların yazarını mazur tutacaktır.

Elinizdeki kitap, Yûnus Emre'nin bereketi, Klasik Divan ekibinin sabırlı ve özverili çalışmalarıyla ete kemiğe bürünmüştür. Bu cümleden 700 yıldır milletimizin ruhunda yaşayan ve millî ruhu yaşatan Yûnus Emre'yi rahmetle yâd ediyor; kitabın hazırlanmasında emeği geçen öğrencilerim Esra AKA ve Fatma TÜRK ile İlknur CEVHER'e teşekkür ediyorum.

Orhan Kemâl Tavukçuoğlu
Rize, 2023

Kaynaklar

- Akyüz, Kenan vd. *Fuzûlî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.
- Albayrak, Nurettin. “Ebû Müslim Destanı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, X, (1994): 195-196.
- Altınok, Baki Yaşa. “Hacı Bektaş Veli Hakkında Yazılmış Bir Menakıbnâme ve Bu Menakıbnâmede Belirtilen Anadolu'daki Alevi Ocakları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi XXVII* (2003): 177-194.
- Âşık Çelebi. *Meşâ'irü 'ş-su'ârâ*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Aşir Efendi, 268, 135 A.
- Atsız, Hüseyin Nihal. *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. Ankara: Ötüken Neşriyat, 1985.
- Beygu, Abdürrahim Şerif. *Erzurum: Tarihi, Anıtları, Kitabeleri*. İstanbul: Bozkurt Basımevi, 1936.
- Ceyhan, Semih. “Semâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXVI, (2009): 455-457.
- Cunbur, Müjgân. “Yûnus Emre'nin Ahmed Yesevî'ye Bir Naziresi”. *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1/21* (Yûnus Emre Özel Sayısı-1) (1991): 117-143.
- Demirli, Ekrem. “Sadreddin Konevî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 30 Ekim 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sadreddin-konevi>

- Demirli, Ekrem. “Vahdet-i Vücûd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 31 Ekim 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/vahdet-i-vucud>.
- Doğan, Muhammet Nur. *Şeyh Gâlib Hüsn ü Aşk*. İstanbul: Yelkenli Yayınları, 2015.
- Ergin, Osman. “Sarü’-d-din al Qunawi ve Eserleri”. *Şarkiyat Mecmuası II* (1958): 63-90. Erişim: 28 Ekim 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/bursa>.
- Er-Rudani, Muhammed bin Süleyman. *Cem’u’l-Fevaid Büyük Hadis Külliyyatı*. nşr. Naim Erdoğan. 3. Cilt. İstanbul: İz Yayıncılık, 2019.
- Erzi, Adnan Sadık. “Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve Vesikalar I: Yunus Emre’nin Hayatı Hakkında Bir Vesika, I.” *TTK Belleten XIV/53* (1950): 85-105.
- Eyüpoğlu, Sabahattin. *Yunus Emre*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005.
- Gelişgen, Ahmet. “Semâ”. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *100 Soruda Mezhepler ve Tarikatler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1969.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Yunus Emre ve Tasavvuf*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1961.
- Gültekin, Hasan. “Metin Şerhi”. *Söylem Filoloji Dergisi 5/1* (2020): 137-148.
- İnalçık, Halil. “Bursa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*.
- İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. Ankara: Dergâh Yayınları, 2005.
- Kaçalin, Mustafa. *Kutadgu Bilig Metin*. PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Erişim: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78447/yusuf-hacib---kutadgu-bilig.html>
- Kepecioğlu, Kâmil. “Yûnus Emre Nerede Yatıyor”. *Nilüfer Mecmûası 4* (1945).
- Konyalı, İbrahim Hakkı. “Karaman’daki Yunus Emre İddiaları, Vesikaları”. *Türk Yurdu 5/319* Yunus Emre Özel Sayısı (1946): 145-159.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. “Yûnus Emre Nerelidir?”. *Yedigün 5* (1945).

- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Karaman Tarihi*. İstanbul: Baha Matbaası, 1967.
- Köprülü, M. Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1984.
- Kudret, Cevdet. *Halk Şiirinde Üç Büyükler*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1985.
- Kur’ân Yolu. Erişim 31 Ekim 2023. <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Ankeb%C3%BBt-suresi/3397/57-60-ayet-tefsiri>
- Küçük, Sabahattin. *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
- Mélikoff, Irène. *Türk-iran Epik Geleneği İçinde Horasan Teberdarı Ebu Müslim*, (Çev. Armağan Sarı), Elips Kitap, 2012.
- Muhyiddin-i Arabî. *Fusûsu’l-Hikem*. çev. Nuri Gencosman, İstanbul: MEB Yayınları, 1992.
- Ocak, Ahmet Yaşar. “Geyikli Baba”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 30 Ekim 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/geyikli-baba>
- Okay, Orhan. “Bâkî’nin Kanunî Mersiyesi’ne Dair”. *Yönelişler 40* (1985): 235-239.
- Öztelli, Cahit. *Belgelerle Yunus Emre*. Ankara: Karaman Turizm ve Tanıtma Derneği Yay., 1977.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2010.
- Şensoy, Sedat. “Şerh”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31 Ekim 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/serh#1>.
- Tarlan, Ali Nihat. *Fuzûlî Divanı Şerhi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2014.
- Tarlan, Ali Nihat. *Necâfî Beg Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1992.
- Tatçı, Mustafa. *Yûnus Emre Dîvân-ı İlâhiyât*, Gözden geçirilmiş 3. bs., İstanbul: H Yay., 2014
- Tavukçu, Orhan Kemâl. *Yûnus Emre Kitabı*. Aksaray: T.C. Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kültür Yayınları: 2017.
- Tavukçu, Orhan Kemâl. *Yûnus Emre ve Dîvân’ı*. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2022.

- Tezcan, Semih. *Yunus Emre'nin Adı- Yunus Emre*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2012.
- Timurtaş, Faruk Kadri. *Yunus Emre Dîvanı*. İstanbul: Tercüman Kültür Bakanlığı Yayınları, 1972.
- Tosun, Necdet. "Yûnus Emre Rifâî, Hacı Bektaş Vefâî". *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi XXXI* (2013): 109-115.
- Tunagöz, Tuna. "Mevlânâ'da İlâhî Sıfatlar", *Turkish Studies VIII/3* (2013): 583-608.
- Uysal, İdris Nebi. *Yunus Emre Divanı (Karaman Nüshası) Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizi Sözlük*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2014.
- Yıldız, Hakkı Dursun. "Ebû Müslim-i Horasânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, X, (1994): 197-199.
- Yûnus Emre. *Risâlat al-Nushiyya ve Dîvân*. haz. Abdülbâki Gölpinarlı, İstanbul: Sulhi Gara Matbaası, 1965.

YÛNUS EMRE OKUMALARI

Kendisini besleyen verimleri, âdeta bir değirmen gibi öğütüp dönüştüren Yûnus Emre, olabildiğince sade bir üslupla gündelik hayattan getirdiği örnekler ve daha önce ortaya konmuş eserlerden ihsasları dillendirdiği manzumelerle, tasavvuf düşüncesinin en girift meselelerini bile hemen herkese anlatabilecek metinler inşa etmiştir. Ancak bu zenginliğine rağmen onun tasavvuf ortamları dışında bihakkın tanındığı ve takdir edildiği söylenemez. Yûnus şiiri, halk nezdinde geniş yankılar uyandırmasına rağmen XIV. yüzyıldan itibaren çizgileri gittikçe keskinleşen Horasan Mektebi'nin de etkisiyle sonraki dönemlerde pek itibar görmemiş hatta kötü manzumeler "Yûnus şiiri gibi" diye nitelendirilmiştir. Tanzimat'la birlikte bambaşka bir mecraya giren edebî zevkimiz ancak yeni kurulan Cumhuriyet'in kimlik inşası sürecinde Yûnus'u hatırlayabilmıştır. Birçok araştırmacı yüzyılı aşkın bir süredir onun hayatı ve eserleri üzerine kafa yormuş buna bağlı olarak hatırı sayılır bir Yûnus Emre literatürü oluşmuştur. Ancak bu büyük mütefekkir ve şair üzerindeki sis perdesi hâlâ tam anlamıyla kaldırılabilmiş değildir. Bir belge ortaya çıkmadığı sürece ona dair yeni bir şeyler söyleyebilme imkânı da görünmemektedir.

Elinizdeki bu çalışma, salgın dönemlerinden başlayarak bir alışkanlık hâline gelen çevrim içi derslerin Yûnus Emre özelinde tezahür ettiği bir üründür. Sohbet üslubunda oluşturulmuş metinlerin kitaba dönüştürülmesi sürecinde, ortaya konulan düşünceleri destekleyici bazı yeni bilgi ve kaynaklar da metne eklenmiştir. Eser, Yûnus Emre ve şiirini daha iyi anlamak ve aktarmak hususunda araştırmacıların başvurabileceği bir kaynak niteliğindedir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6769-61-8

